

Ex nihilo

Graindelavoix
& Björn Schmelzer

Programma

Do 07.11.24

20:00

Karmelietenkerk

Programma

JOSQUIN DESPREZ

Praeter rerum seriem [7']

GEORGES DE LA HÈLE

Missa Praeter rerum seriem (selectie) [13']

- Sanctus

- Agnus Dei

JOSQUIN DESPREZ

O admirabile commercium [4']

Quando natus es [4']

Ecce Maria genuit [3']

ANONIEM

O virgo virginum [8']

JACOB OBRECHT

Salve Regina a6 [14']

BERNARDINO DE RIBERA

Vox in Rama [6']

GIACHES DE WERT

Vox in Rama [6']

Uitvoerders

Graindelavoix

Teodora Tommasi & Florencia Menconi

sopraan

Andrew Hallock

alt

**André Pérez Muño, Albert Riera
& Marius Peterson**

tenor

Tomàs Maxé & Arnout Malfliet

bas

Björn Schmelzer

muzikale leiding

De polyfonie van het niets

Een column van Björn Schmelzer

Niemand die in de late Middeleeuwen of Renaissance de polyfonie wilde verdedigen, zou dat hebben gedaan door zich te beroepen op het niets waaruit ze voortkomt, of door te beweren dat ze inhoud en betekenis ontbeert, omdat ze slechts de uitdrukking is van een leegte. Toch is dit precies wat Johannes Molanus, een Vlaamse protestantse hervormer, doet in een brief uit 1561, wanneer hij schrijft: “[mensurale polyfonie] is een zingen zonder zin of inhoud, waarin de stemmen leeg weerklinken in zogenaamde proses, motetten en kunstmatige liederen in vreemde talen, versierd voor de verrukking van de oren, die geen betekenis hebben die zelfs door de zangers zelf begrepen zou kunnen worden.”

Voor Molanus weerklinken de stemmen van mensurale polyfonie in een leegte, en het ultieme bewijs van haar overbodigheid is het feit dat zelfs de uitvoerders van deze muziek niet begrijpen wat ze zingen. Ondanks zijn scepticisme capteert de formulering van de theoloog paradoxaal genoeg iets cruciaals over polyfonie - zelden is het zo treffend verwoord: polyfonie dankt haar bestaan aan de bizarre articulatie van een leegte, een articulatie die zelf geen inhoud en betekenis heeft.

Polyfonie voert dus een merkwaardige scheppingsdaad uit die zowel het traditionele mimetische model van de kunsten als het klassieke hylomorfische model van een actieve vorm en passieve materie in verlegenheid brengt. Het lijkt eerder op een “creatio ex nihilo”: de theologische “schepping uit het niets” belichaamd door het christelijke concept van de Incarnatie, volgens welke God, handelend tegen alle “normale” logica in, zichzelf leegmaakt in zijn eigen schepping, waar hij zowel geboren wordt als sterft, als

een menselijk wezen. Het is misschien geen toeval dat een van de meest beklievende en epische motetten van Josquin Desprez, de beroemde renaissancepolyfonist, Praeter rerum seriem (“Voorbij de normale orde der dingen”) heet. De ongebruikelijke vorm van dit zesstemmige kerstmotet slaagt erin de tegenstrijdige inhoud van de vertelde tekst perfect weer te geven: de onmogelijke mogelijkheid dat een maagdelijke moeder (de eerste paradox) de God-mens baart (tweede paradox).

Een veelgehoorde klacht van hedendaagse uitvoerders en musicologen is dat we nooit zullen weten hoe dergelijke muziek klonk en dus hoe het nu zou moeten klinken. Molanus geeft echter een kritische draai aan deze historicistische redenering: uitvoerders uit die periode weten het zelf niet. In plaats van dit niet-weten op te vatten als een tekort, moeten we het begrijpen als een intrinsiek, ontologisch aspect van polyfonie, dat werkt via een gekwantificeerd, diagrammatisch proces van compositie en notatie waarin vervreemding, verplaatsing en niet-weten zijn vastgelegd. Dit is het moderne aspect van polyfonie - iets wat haaks staat op de traditionalistische, exclusieve meesterleerling praktijken die er prat op gaan een ononderbroken, niet-vervreemde en identitaire traditie in stand te houden (zelf niets meer dan een fantasie). Polyfonie gedijt juist door verplaatsing en niet-weten, een essentiële artistieke eigenschap die haar inclusief en universeel maakt.

Björn Schmelzer is dirigent, schrijver, kunstenaar, filmmaker, antropoloog en artistiek leider van Graindelavoix. Een uitgebreide versie van deze tekst vindt u op onze website.

Vr 22 nov | 21:00 | Kraakhuis

El último aliento

Zsófia Boros

Wie de Hongaars-Tsjechische Zsófia Boros nog niet kent, kan dat met 'El último aliento' nog goedmaken. In haar snarentempel pakt de bekroonde gitariste uit met een spannende combinatie van hedendaags Argentijns repertoire en werk van de Franse fusionist Mathias Duplessy. Die graaft graag in fijnzinnige en atmosferische oeuvres (zoals dat van Maurice Ravel) om er zijn eigen artistieke flux in te spiegelen. Van Carlos Moscardini, Joaquín Alem, Quique Sinesi en Alberto Ginastera krijgen we dan weer echo's uit de Andes en een zweempje milonga – pittig en fris tegelijk.

De Bijloke

Muziekcentrum

Tickets & info

debijloke.be

09 323 61 00

Godshuizenlaan 2, 9000 Gent

Openingsuren ticketbalie

Di tot vr: 13:00-17:00

Bij concerten:

één uur voor het concert

De Standaard